

V. TAMMAN

Huvitaja

I

I OSA:

AABITS JA ALGLUGEMIK

67336

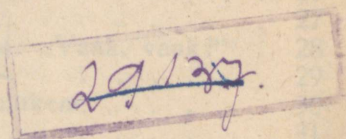
V. Tamman

Huvitaja

I jagu

I osa

Aabits ja alglugemik

XIII trükk

Haridusdirektooriumi poolt koolides tarvitamiseks lubatud

TARTU EESTI KIRJASTUS
TARTU, 1941

Huvitaja

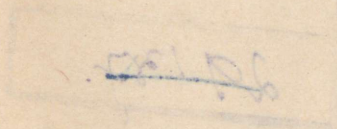
I jaagu

I osa

2-67336

A-13169

XIII RÜKK

Tartu ülikooli kirjastus

TARTU EESTI KIRJASTUS

„Ilutrükk“, Tartu, 1941.

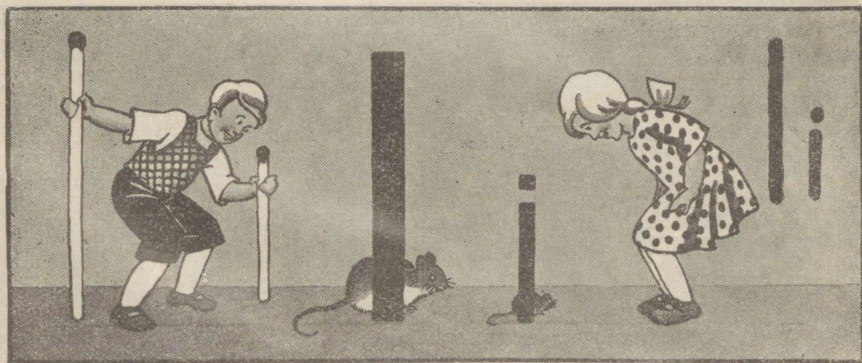
Sisukord.

Aabits.

	lk.
I	Lapsed vahivad hiirt: „I“ 5
A	Ahv: „A“ 6
	Ilmar lõiganud näppu: „Ai-ai-ai!“ 7
U	Aino hõikab: „Uu!“ 8
	Koer haugub kassi: „Au-au-au!“ 9
O	Lapsed imestamas vigurimeest: „Oo!“ Orav 10
	Aino pillanud katki piimakruusi: „Oi-oi-oi!“ 11
E, e	Ema tabab Ilmari moosi kallalt: „Ee!“ Eesel 12
	Poisid ja ema hõikavad: „Ae-ae-ae!“ 13
L, l	Lapsed laulavad: „La-li-la!“ Lill 14
	Leo ja Leili lugemas: „Loe, Leo!“ 15
N, n	Leol on nool. Nina 16
	Lapsed mängivad peitmist: „Leo on laua all.“ 17
M, m	Lapsed ja ema: „Meie ema!“ Muna 18
	Aino palub emalt muna: „Ema, anna mulle muna!“ 19
S, s	„Isa, siin on siil!“ Uss 20
	„Salusse seenile.“ „Sain ilusa seene.“ 21
R, r	Aino palub endale emalt roosi. Minu nurr 22
	Ilmar ja Muri: Muri nurub saia 23
K, k	Karul kell kaelas. Kukk ja kana 24
	Muri ajab Kiisut taga 25
Õ, õ	Leol käes onu mõök. Õis, õun 26
	Onu kinkis Ainole kuus õuna 27
V, v	Vesi voolas vulinal. Vares vaakus: „Vaak, vaak!“ 28
	Vanaisa kinkis Ilmarile laeva 29
T, t	Tule siia, tuvikene, rutta siia, linnukene 30
	Kaks sõitu: suvel ja talvel 31
	Rott tuli linnast maale suvitama 32
Ä, ä	Leo veskit meisterdamas. Ära tee kära 33
P, p	Põõsas linnupesa. Pill pika ilu päale 34
	Piiri, pääri, pääsukene 35
H, h	Lool: „Lähme loole,“ hõikas ema. Köht täis, meel hää 36
J, j	Jänes ja Muri: „Oja ääres istus jänes.“ 37
	Hiir jahukastis: „Sahvris seisis jahukast.“ 38
B, b	Lumesõda: „Värsket lund, pehmet lund.“ 39
	Reinuvader-rebane 40
G, g	Jõuluõhtul: „Särab kuusk ja särab tuba.“ 41
	Aino unenägu 42
Ü, ü	Singel-vingel, ninaprill, meil oli kodus krokodill 43
Ö, ö	Õhtu jõuab, ööke sõuab 44
	Muusika: „Sst! Olge vait! Kas te ei kuule!“ 45
	Ilmari õun: „Ilmari hää vanaemake oli haige.“ 46

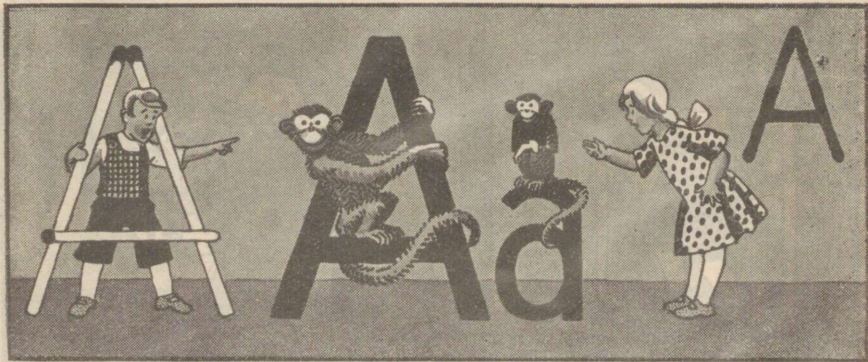
Alglugemik.

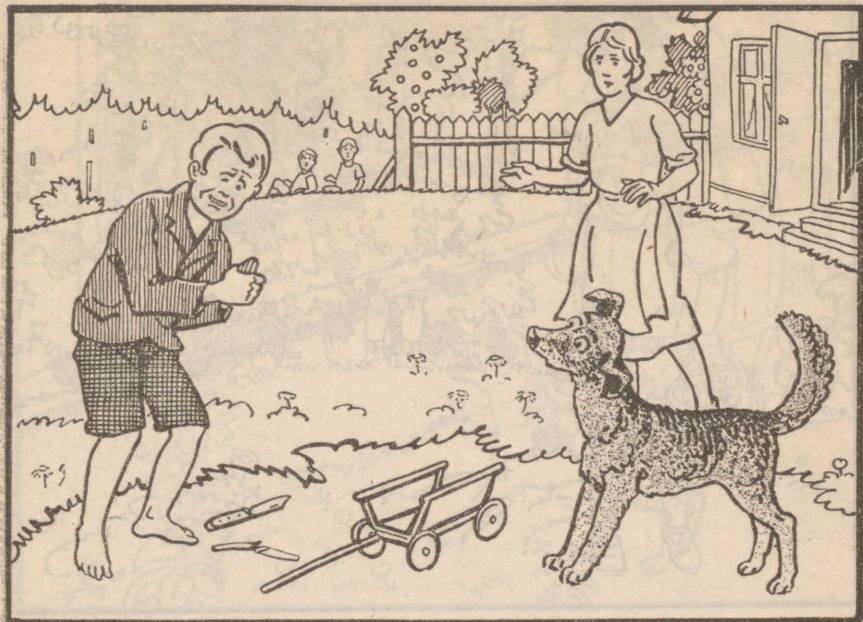
	Lk.
1. Juku („Minap see olen, see pisike poissi“) „Lastelehest“	47
2. „ kodune elu — Z. Topeliuse järgi	49
3. „ sünnipäeva hommik — Z. Topeliuse järgi	50
4. „ kingitused „ „ „	51
5. „ Lepassaarel „ „ „	52
6. „ „Kalevipoja“ proovimine „ „ „	53
7. „ „Kalevipoega“ püüdmas „ „ „	54
8. „ meriõnnetus „ „ „	55
9. „ päästmine „ „ „	56
10. „ kojutulek „ „ „	57
11. Meie Atsi sukad-kingad — E. Enno	58
12. Ats ja aabits — Anni Swani järgi	59
13. „ metsas „ „ „	60
14. „ ja päkapiku-mehed „ „ „	61
15. „ „ ilmatark „ „ „	62
16. „ „ kuningas „ „ „	63
17. Atsi lugemistund — Anni Swani järgi	64
18. Ats ärkab „ „ „	66
19. Tikk-takk — E. Enno	67
20. Pannkook — A. Kitzbergi järgi	68
21. „ põgeneb — A. Kitzbergi järgi	69
22. „ maanteel „ „ „	70
23. „ linavästriks ja jänese „ „ „	71
24. „ metsas — A. Kitzbergi „ „ „	72
25. „ ja siga „ „ „	73
26. Pisike Pilleke — E. Petersoni järgi	75
27. „ „ ja karu — E. Petersoni järgi	76
28. „ „ „ hunt „ „ „	77
29. „ „ „ reinuvader „ „ „	78
30. Rebane teenib endale kana — E. Petersoni järgi	79
31. Pillekese leidmine — E. Petersoni järgi	80

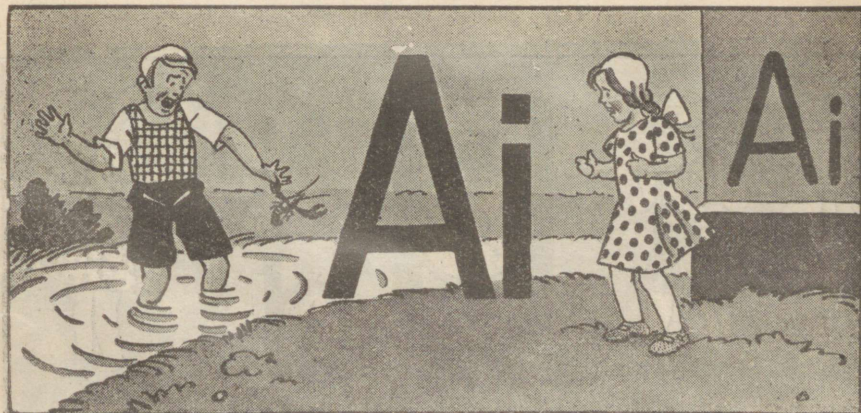

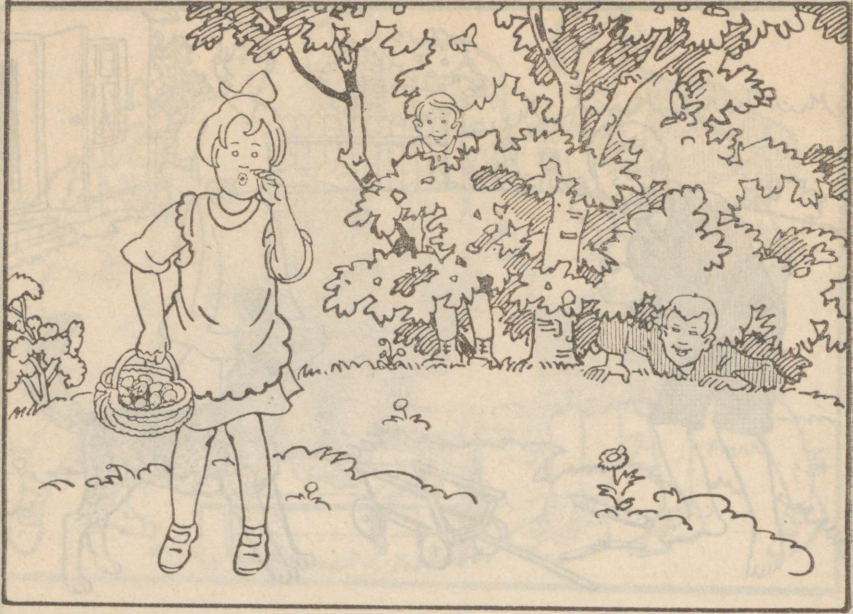
A

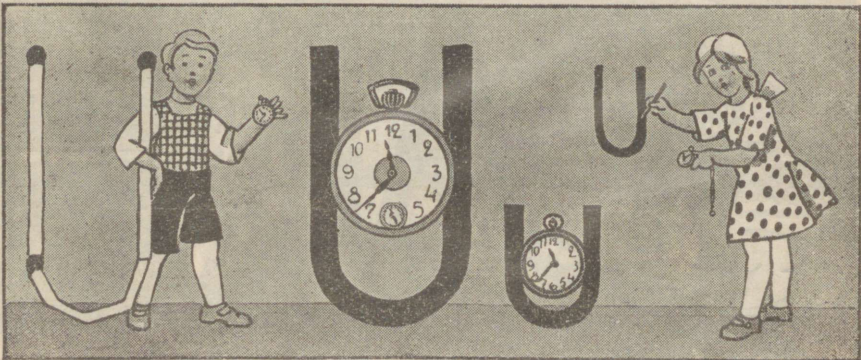

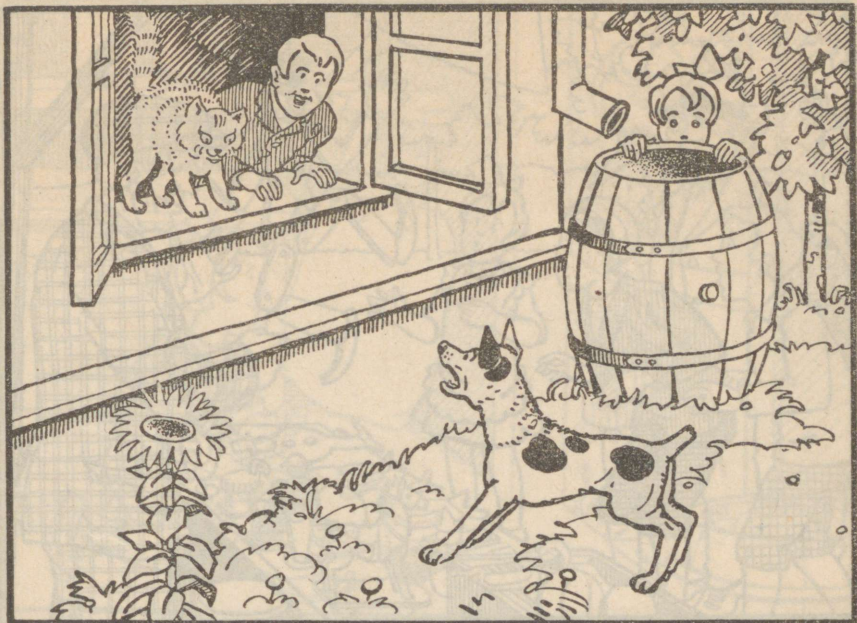
Ai Ai Ai

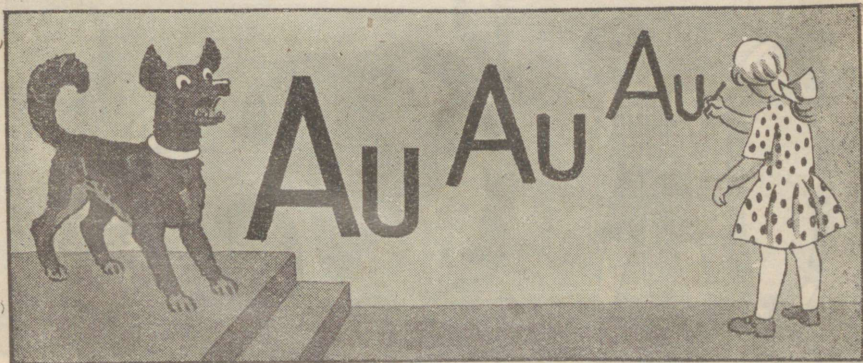

U

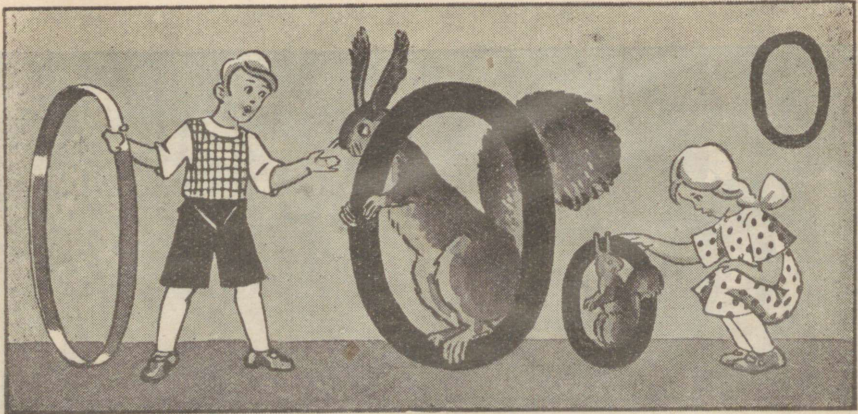

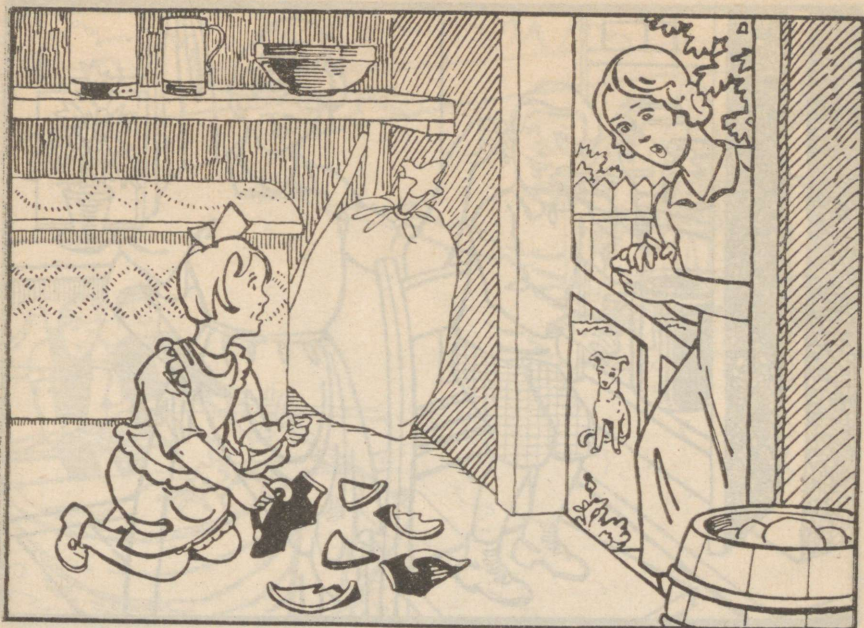
AU AU

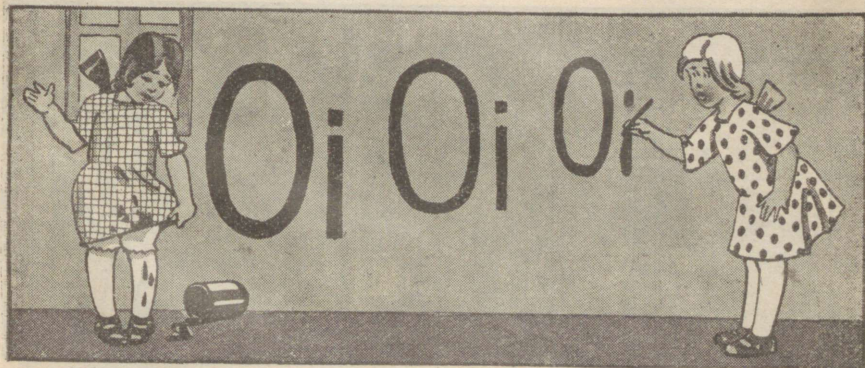

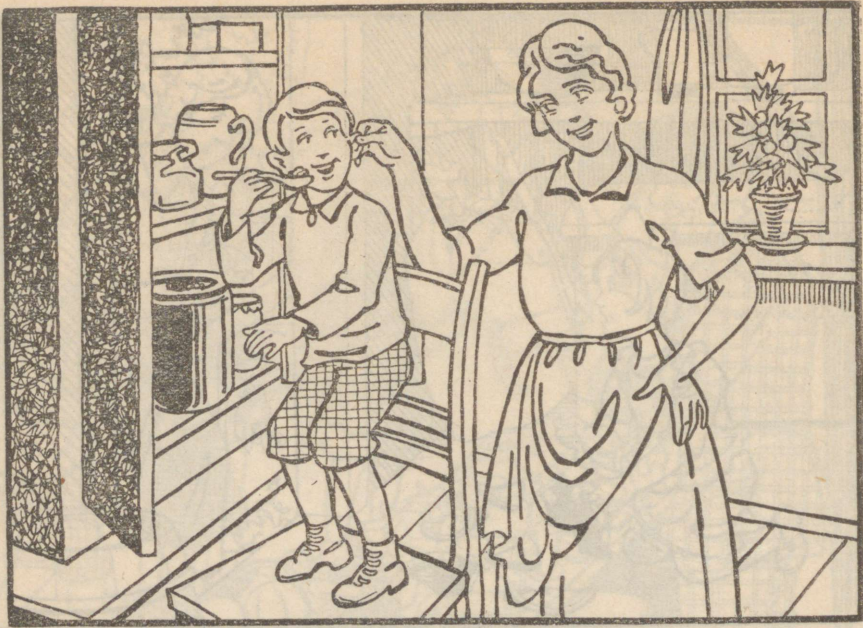
U A O U A

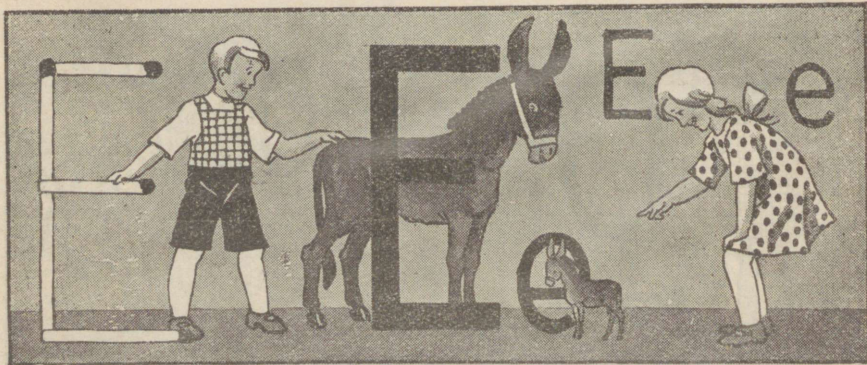

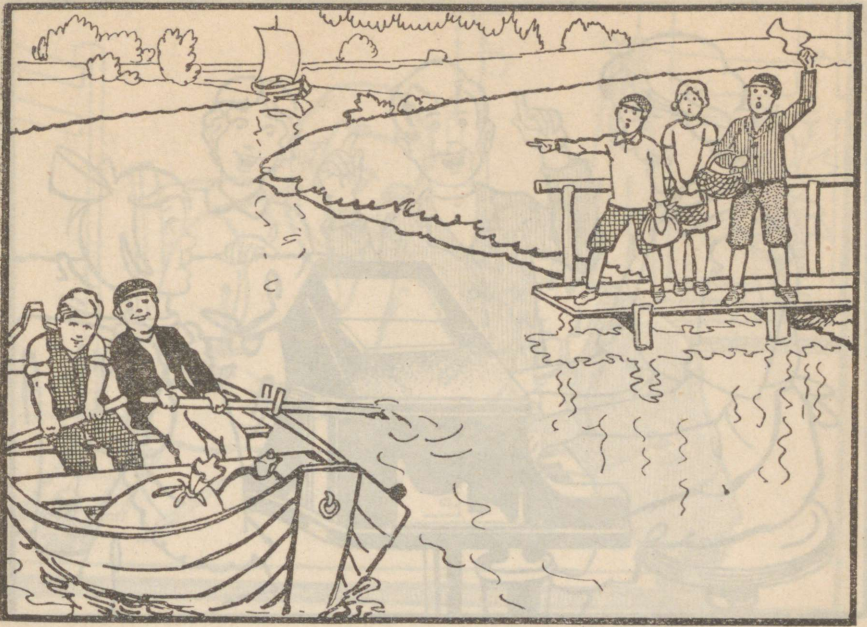
Oi Oi Oi

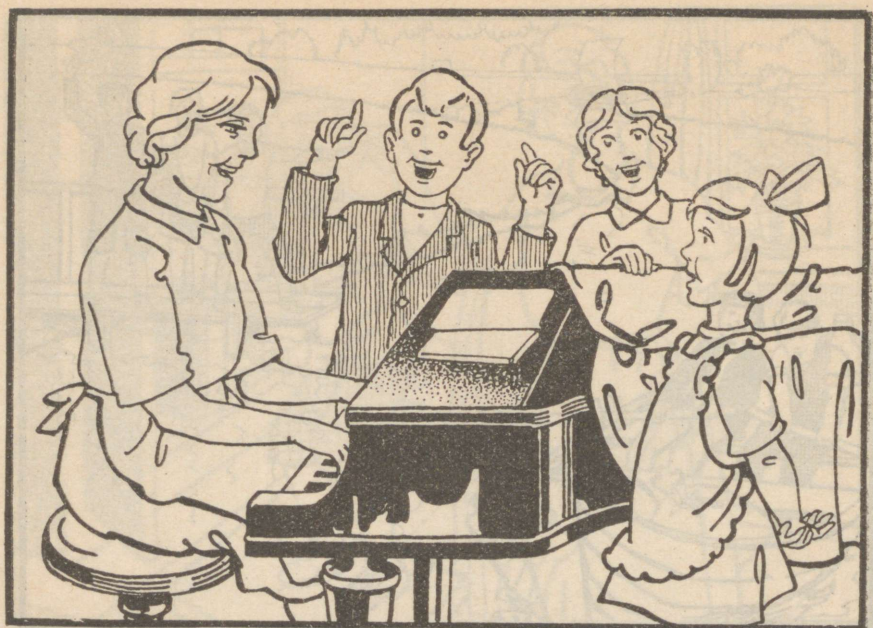
i o E e i o

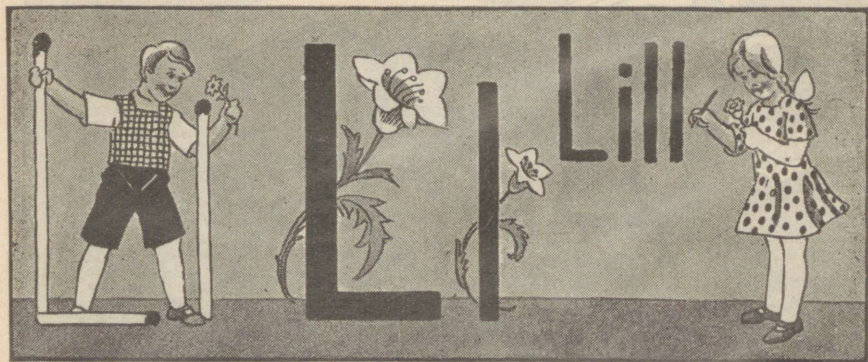

Ae Ae

L a l i l a

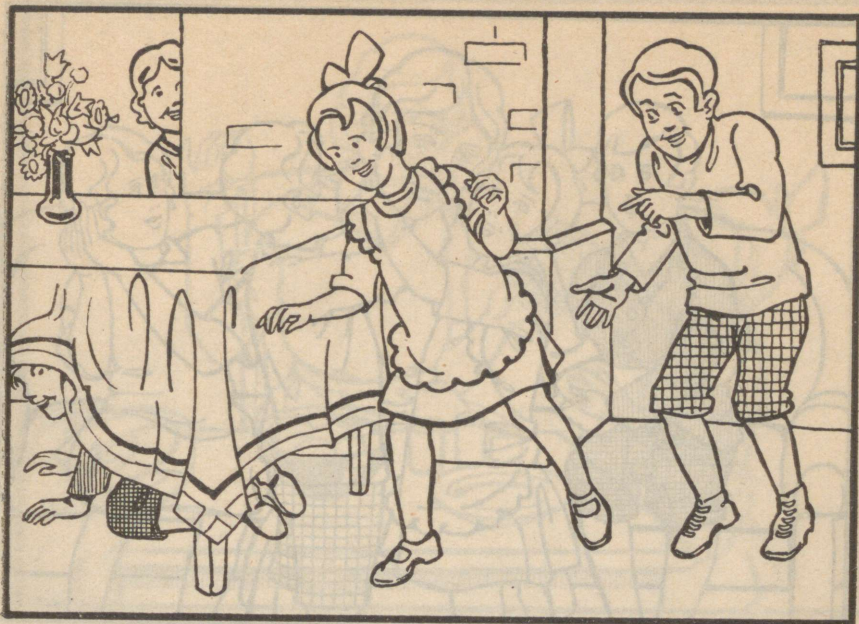
Loe Leo

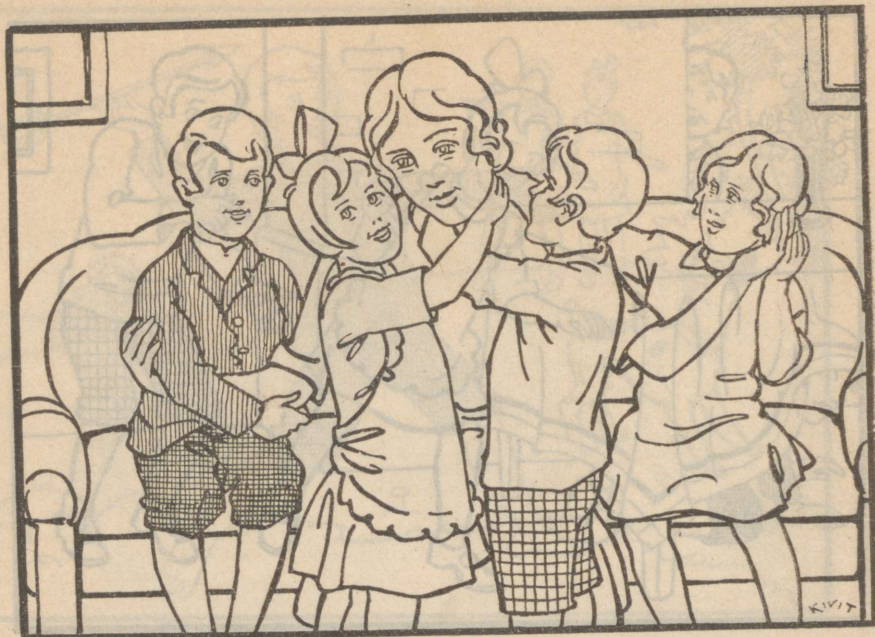
Leol on nool

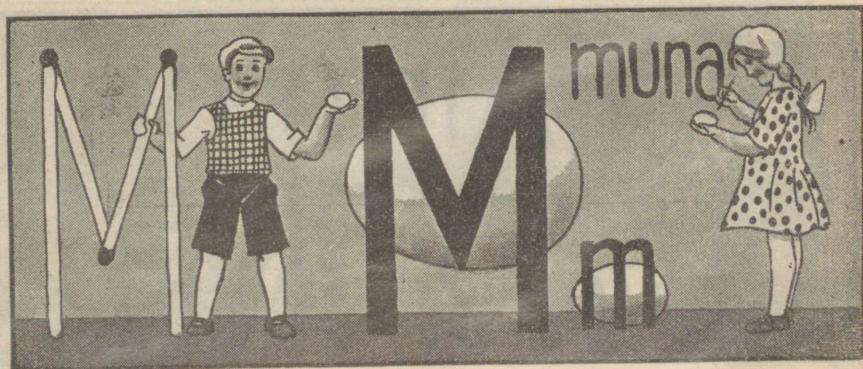

Aino ae
Leo on laua all

Meie ema

Ema anna
mulle muna

Mis siin on
Isa siin on siil

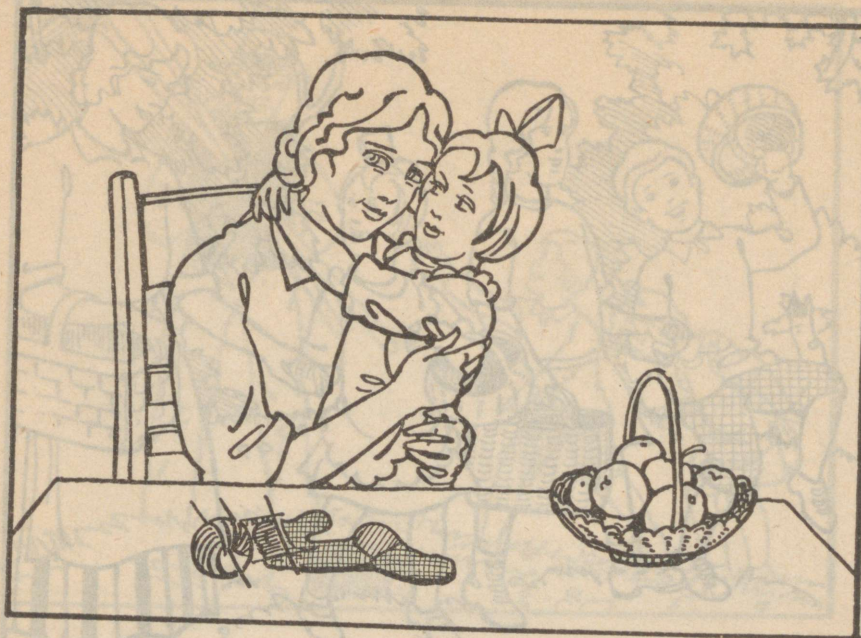

Salusse seenile.

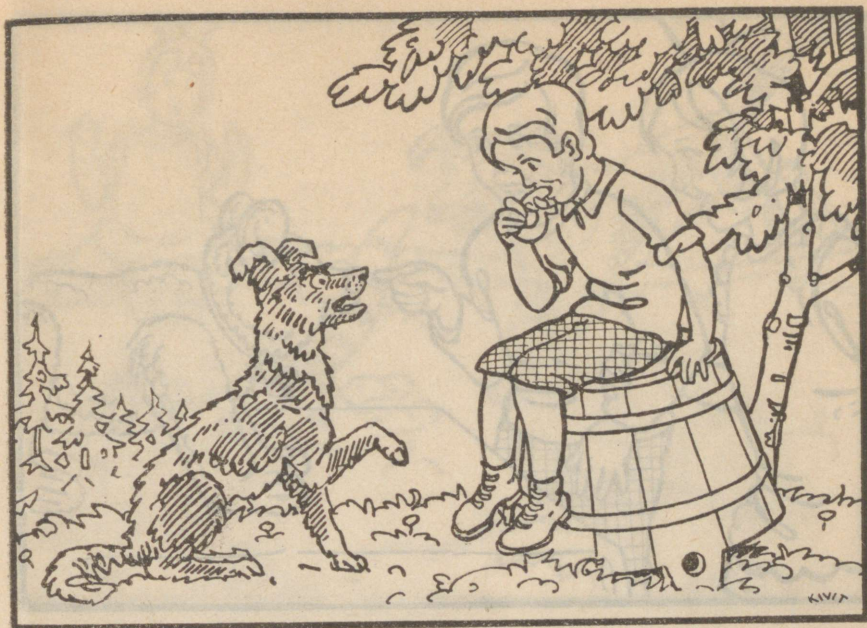

Sain ilusa seene.

Armas ema,
aias on roos.
Murra see mulle.

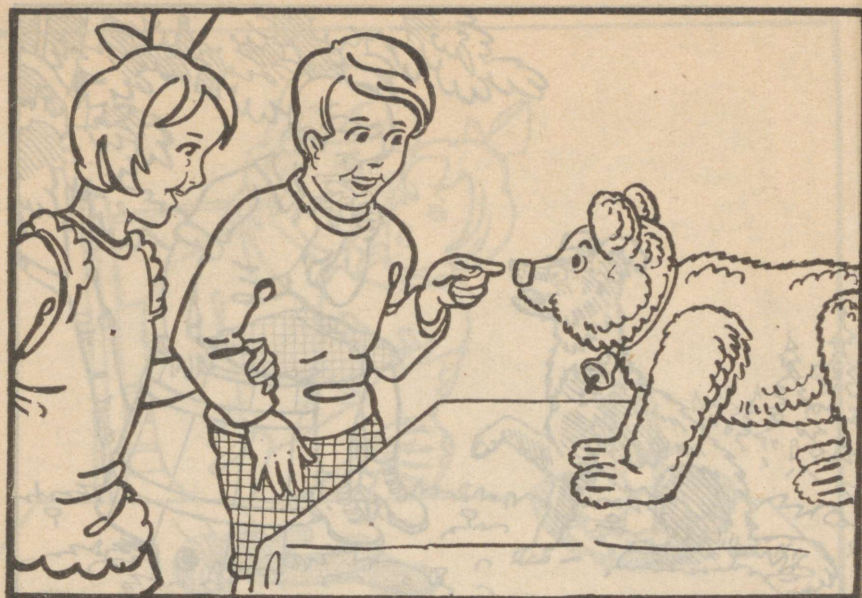

Ilmaril oli saia.

Murul lamas Muri.

See nurus saia endale:

Au, au, anna saia,
murra mulle saia,
au, au, au.

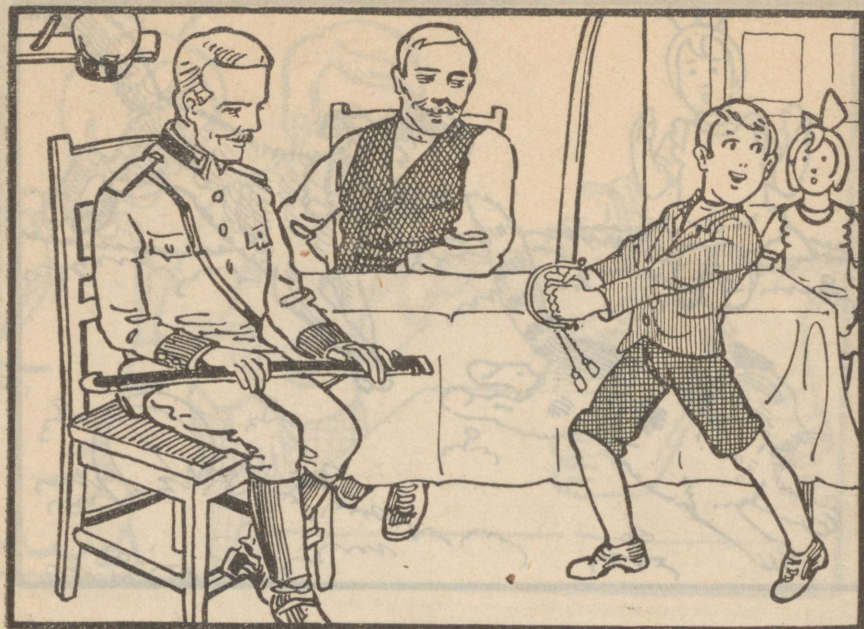
Kuule, Aino, meie
karul on kell kaelas.

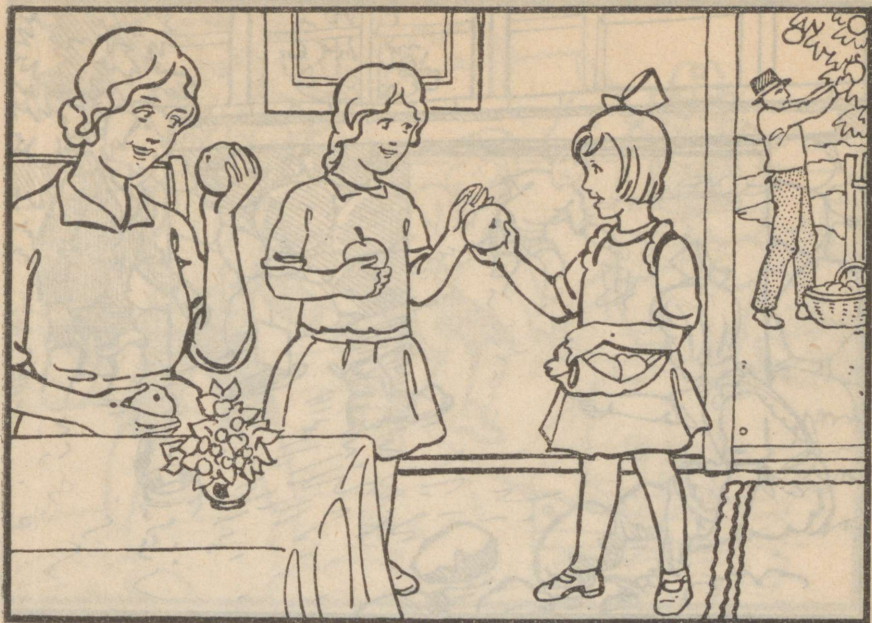
Meil on koerake Muri.
Onul on kassike Kiisu.
Muri on Kiisule kuri.

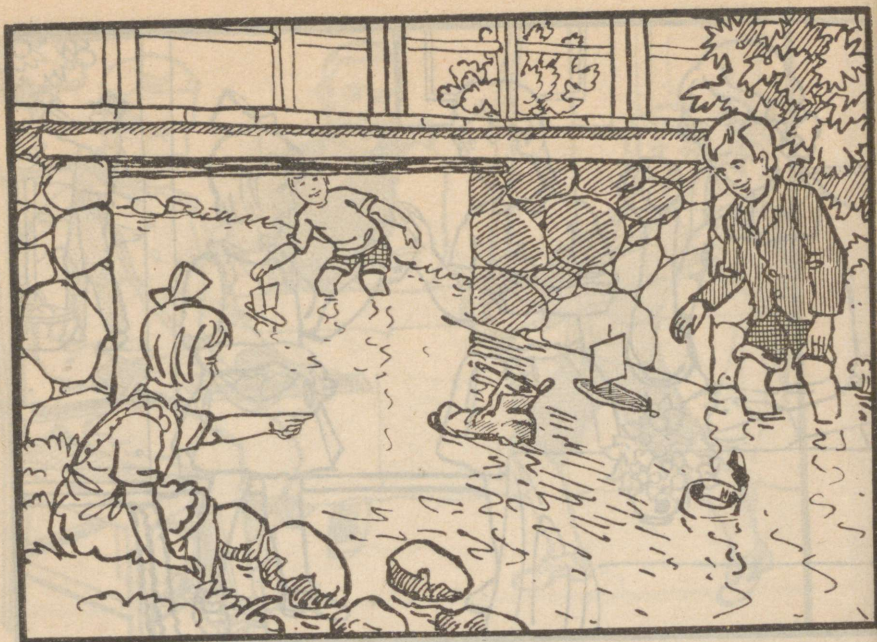
Ema ae, eks ole
onul kena mõõk.

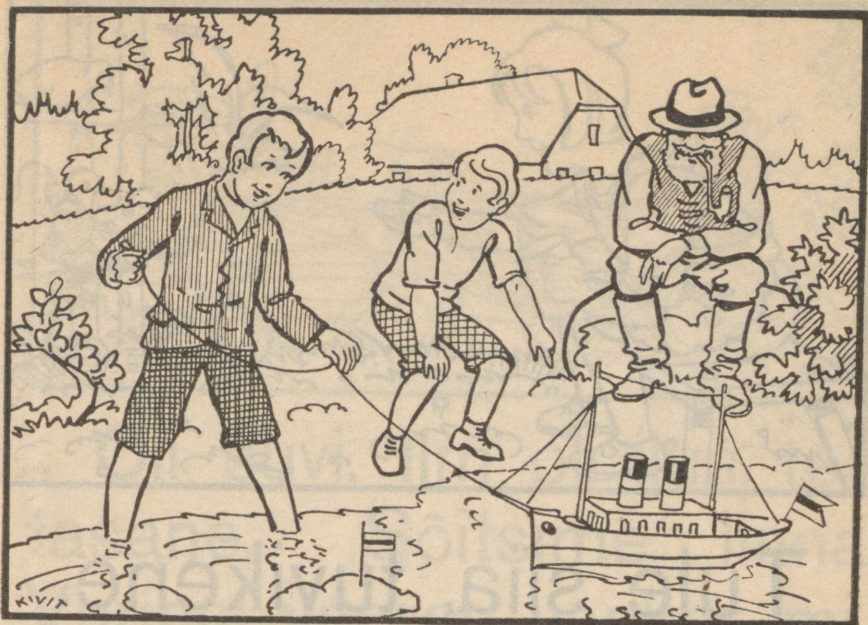
Onu kinkis Ainole kuus õuna.
Kaks õuna sai emale,
kaks sai õde Leilile.
Kaks õuna sõi Aino ise.
Mõnus oli õuna maik.

Vesi voolas vulinal,
 silla alla sulinal:
 vull-vull-vull, sull-sull-sull.

Vanaisa kinkis Ilmarile laeva.

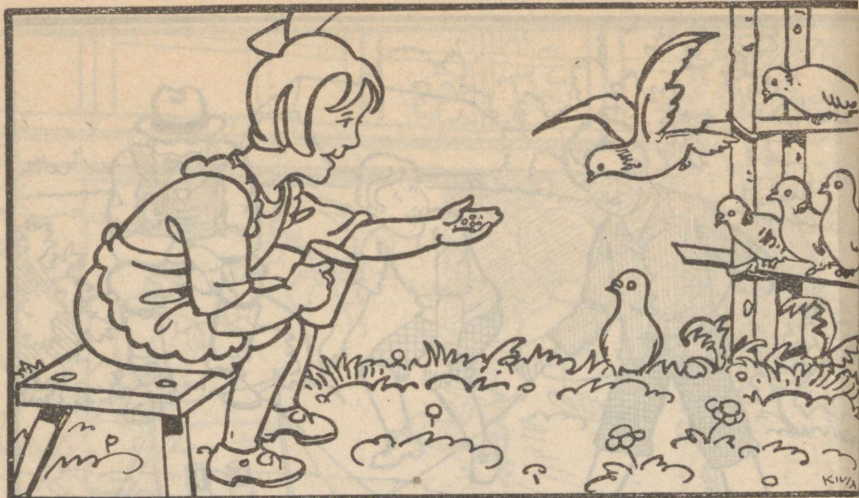
Ilmar viis laeva merele.

Ilm oli ilus, vesi vaikne.

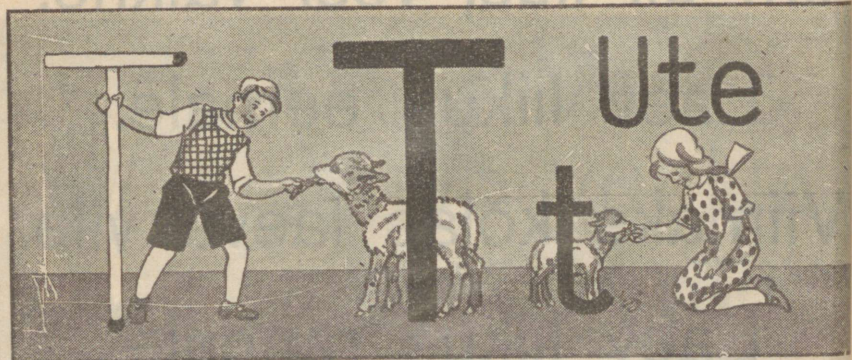
Laev liikus eemale.

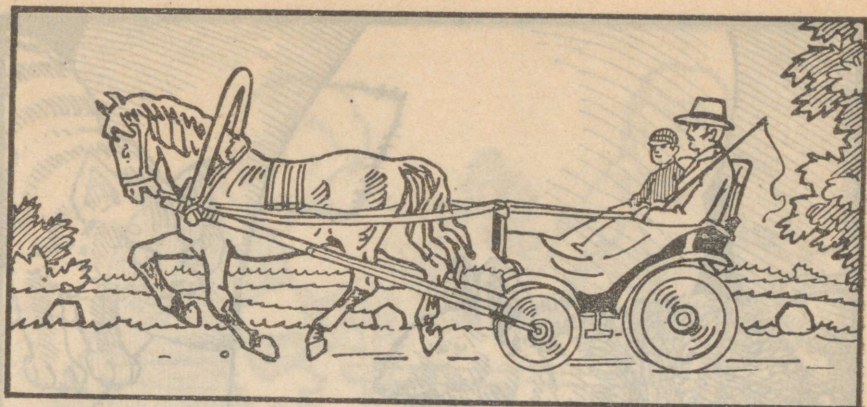
Viimaks kõlas laeva vile.

Laev liikus rannale.

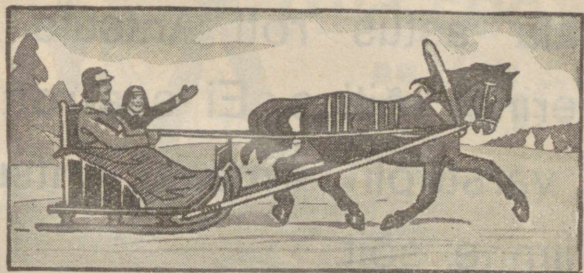
Tule siia, tuvikene.
Rutta siia, linnukene.
Tule, noki terakesi,
maitse leiva raasukes

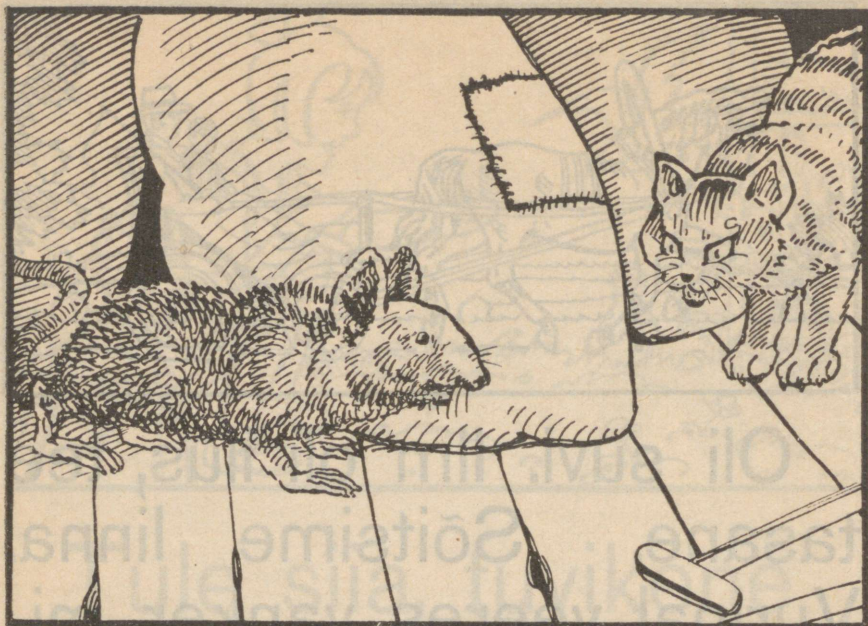

Oli suvi. Ilm oli ilus, tee
tasane. Sõitsime linna.
Vurinal veeres vanker mi-
nema. Oli tore sõit.

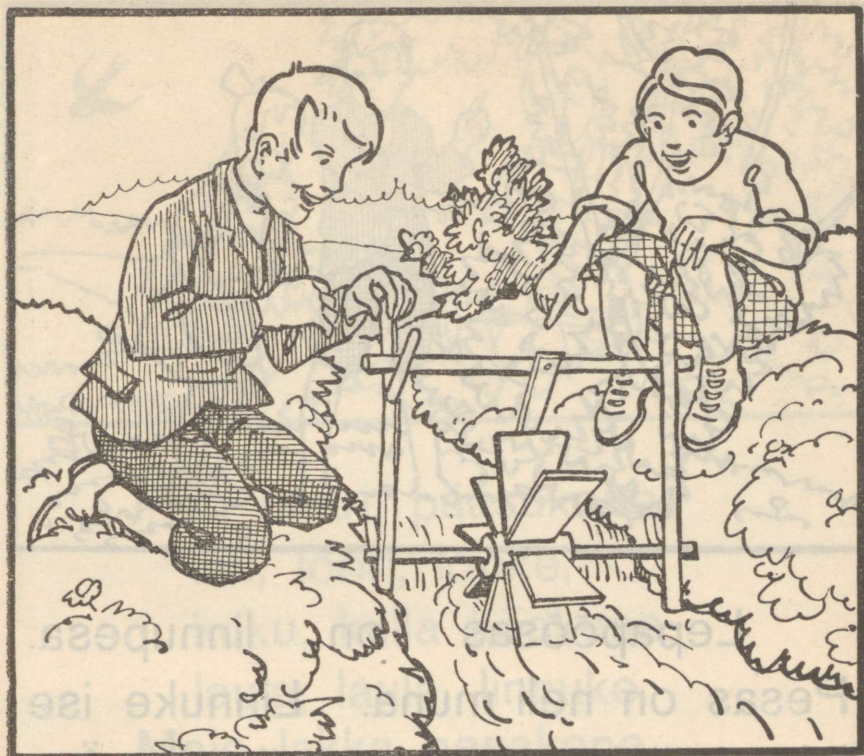
Tuli talv. Tee oli sile kui
klaas. Sõitsime kirikusse.
See oli alles sõit. Ei saa
vanker saani vastu.

Rott tuli linnast maale suvitama. Meie lakka asus ta elama. Tore oli rotil elu maal. Kõike toitu laialt.

Ainult see oli sant, et isa ei salli rotte. Ta viis lakka kass Antsu. Kartmata astus rott Antsule vastu. Tuli verine võitlus. Ei saa rott kassi vastu, varsti oli ta maas. Antsul võit, rotil viimne sõit.

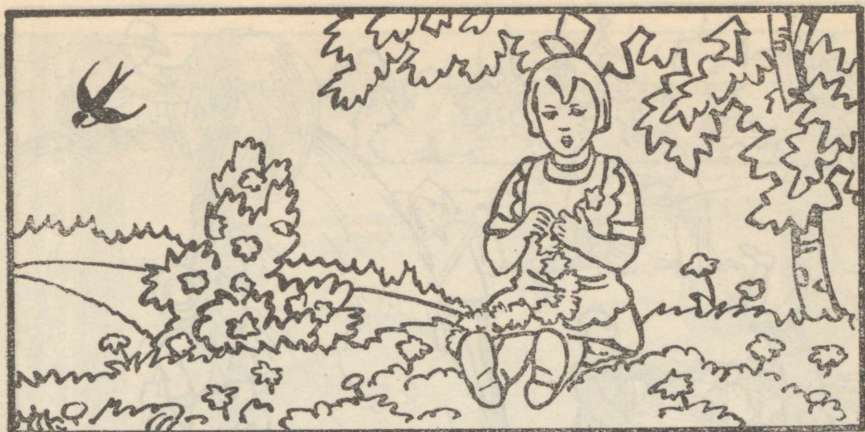
Näe, kui kena veski.
 Vesiratas läks käima:
 likat-lõkat, likat-lõkat.

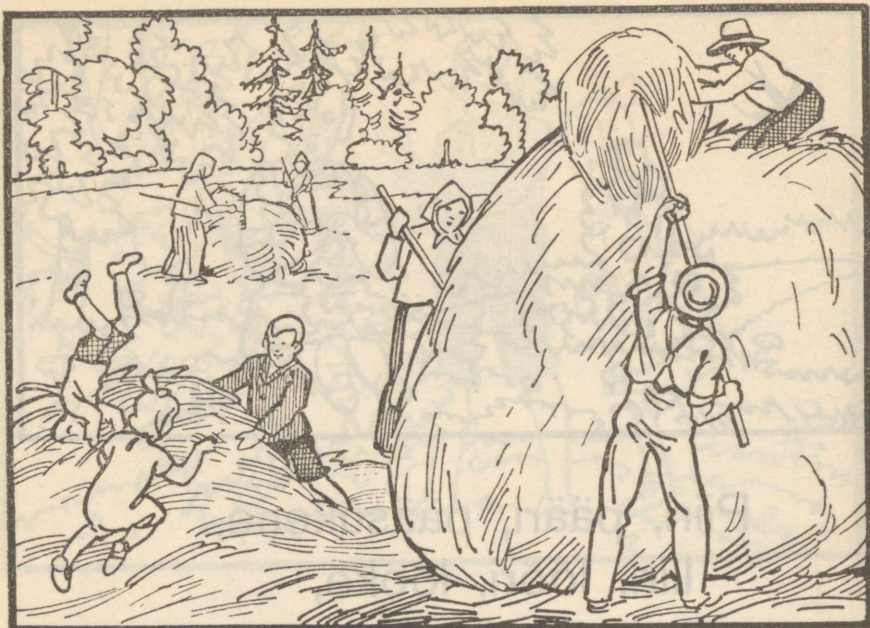
Lepapõõsas on linnupesa.
Pesas on neli muna. Linnuke ise
läks põllule otsima ussikesi. Ära
puuduta pesa, mine eemale. Linnu-
kene on kartlik.

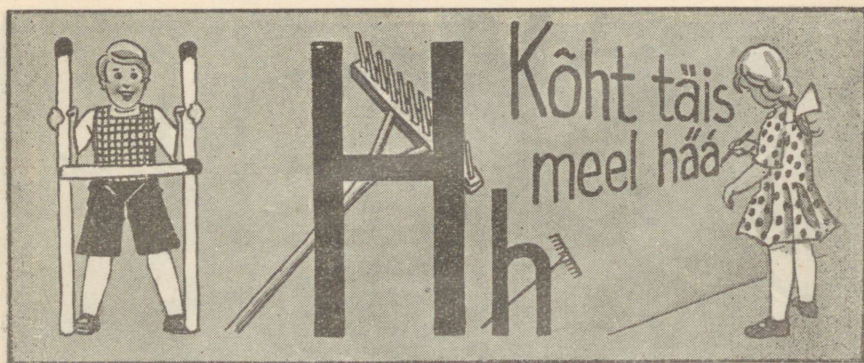

Piiri, pääri, pääsukene,
liiri, lõõri, lõoke,
kuku, kulla käokene,
laula, laula, linnuke.
Meie lakka pesakene
punu endal', pääsuke.
Põllu piiril, päikse paistel,
lõõritele, lõoke!

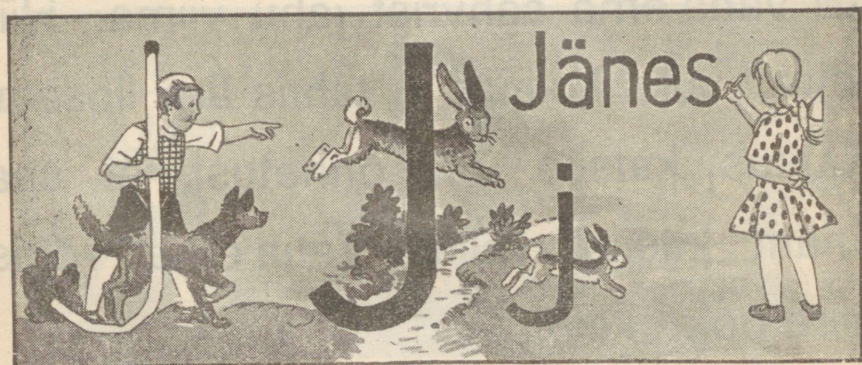

Lähme loole, hõikas ema. Sulane
 Mihkel tõi lakast maha kaheksa reha.
 Läksime kõik luhale. Hein riisuti kuiva-
 le kohale. Õhtuks sai luhale suur kuhi.

Oja ääres istus jänes. Karja Juku näitas jänkut Murile. Jänes pistis plehku. Muri kihutas talle järele. Jänes jooksis metsa. Muri jäi maha. Ei saa karja koer jänkut kätte.

Sahvris seisis jahu kast. Kasti kaanes oli lai lõhe. Hiireke läks lõhest kasti ja sõi sääl kõhu kõvasti täis. Ta paisus kehast palju paksemaks. Siis tuli vana ema sahvrist jahu viima. Hiireke kuulis kolinat ja tahtis ära lipsata. Katsus, katsus, oh õnnetust, ei saa enam kastist välja. Vana ema võttis hiire poja kinni.

Värsket lund pehmet lund
sajab juba terve tund.

Poisid välja, kindad kätte,
sõja mehed ruttu ette.

Kes veel kõhkleb, tuppä läeb,
sõja lõbust ilma jääb.

Paksus metsas elas reinuvader rebane. Tal oli sääl maa sees kena koobas. Sel oli mitu sissekäiku, et parem oleks hädakorral ära lipata. Rein ise käis Peebu talust kanu varastamas. Juba mitu tibukest oli ta Peebu emal ära viinud. Viimaks leidis Peebu onu tihnikust reinu koopa kätte. Ta kaevas pesa lahti ja võttis rebase pojad kinni. Vana rebane pääsis siiski ära. Ei enam tulnud reinuvader Peebu ema kanu varastama.

Särab kuusk ja särab tuba,
Lapsed rõõmsad kuuse ees.
Kuulge, kuulge, tuleb juba
lastesõber, jõulumees.

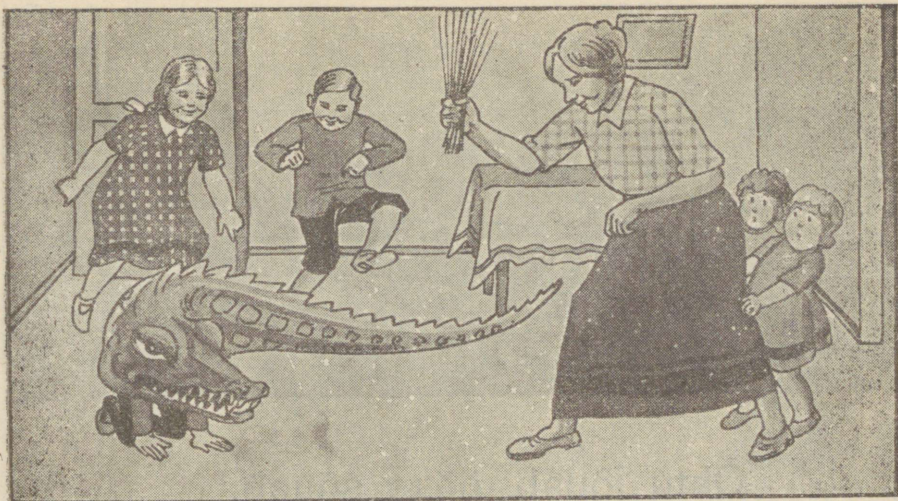

Aino unenägu.

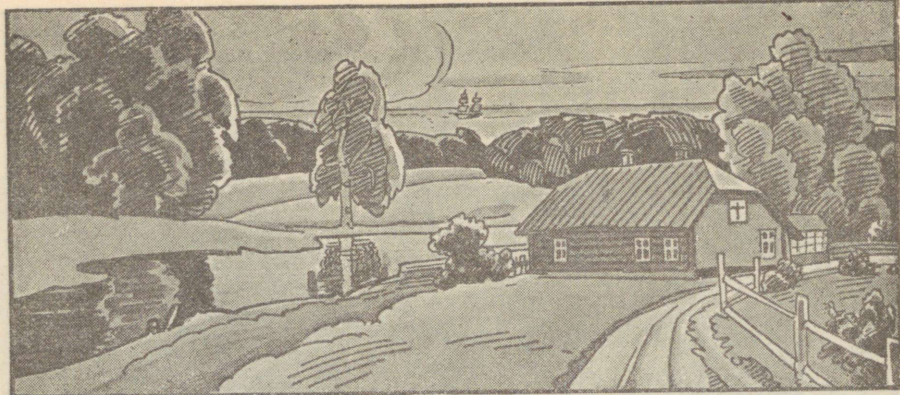
Kord nägi väike Aino niisugust und. Ta oli emaga tädi juures võõrusel. Lauale toodi vaagen magusa moosiga. Võõrastel pidid aga omad lusikad kaasas olema. Kellusikat ei olnud, seda lauda ei lastud. Nii jäi meiegi Ainoke moosist ilma.

Teisel õhtul heidab Aino magama, lusikas peos, ja uinub magusas lootuses, et seekord hääst toidust enam ilma ei jää. Aga võta näpust, moosi unes enam ei antud.

Singel vingel, ninaprill, meil oli kodus krokodill.
Krokodill tegi palju nalja, ajas lapsed toast välja.
Tahtis toas tantsu lüüa, meie koogid ära süüa.
Ema võttis raagus viha, andis talle ümber piha.
Krokodill siis nuttis palus: Ära vihu, viht on valus.
Võttis oma reisipauna, pidas halvaks külma sauna,
kadus kiirelt üle mäe. Lapsed eks nüüd tuppa läe.

Õhtu jõuab, ööke sõuab,
looja läinud päike.

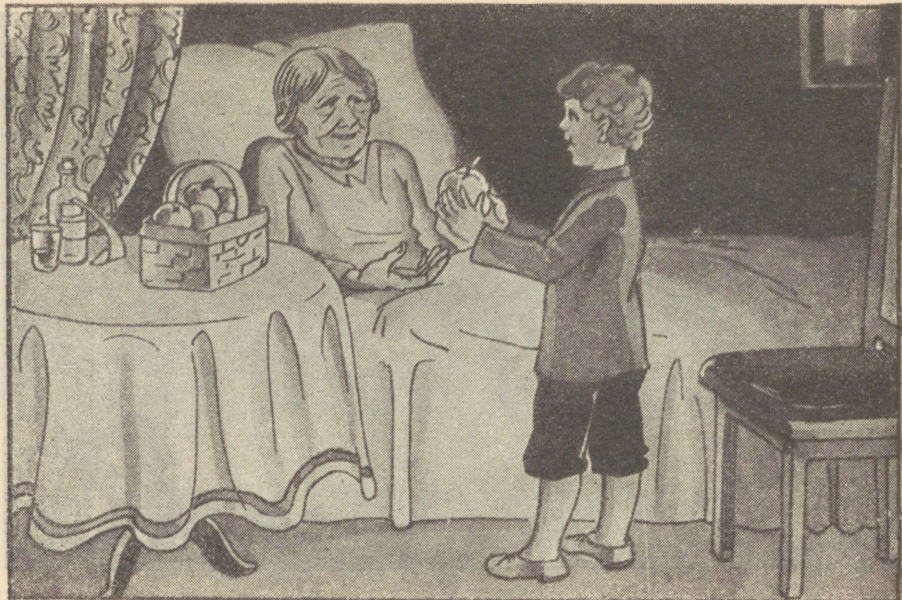
Iga loom nüüd puhkust nõuab,
vaikind suur ja väike.

Asu teen ka mina ööie,
sõuan une sülle,
kuni hommik uuest' tööle
kutsub kõiki jälle.

Sst! Olge vait! Kas te ei kuule, väljas on muusikal! Vist tulevad sõdurid. Ilmar, jookseme ruttu tänavale! Kuule: traa-rii-raa, tarerit, tarerit, tat-tat-taa! Näe, kõige ees ratsutab kindral tore-dal hallil hobusel. See tema taga on vist leit-nant? Näe, sääl tulevad muusikandid. Ees sam-mub trummilööja: tararap-tararap-tap-tap-tap. Trummilööja taga tulevad pasunamehed. Küll mängivad ilusti: rarerii-rarerii-rariraa! Kui tore-dasti hiilgavad pasunad päikese paistel. Need mustad pikad pillid on klarnetid. Juba lähe-vad mööda. Jookseme natuke maad ühes. Kui kenasti nad mängivad: rarirari-bum-bum-bum!

1. Ilmari hää vanaemakene oli haige ega saanud juba mitu päeva voodist välja. Jõudis kätte tema sünnipäev. Selle päeva hommikul kutsus ema Ilmari, andis talle korvikese täie õunu ja käskis viia vanaemale. Ühe suure ja ilusa õuna andis emalile enesele teel ära süüa. Ilmar võttis korvi ja jooksis üle söödi vanaema majakese poole. Oma õuna ei söönud ta aga mitte ära, vaid pistis taskusse.

2. „Soovin sulle, kallid vanaemakene, palju õnne sünnipäevaks ja et sa ruttu jälle paraneksid!“ ütles Ilmar haige sängi ette astudes. Seda öeldes ulatas ta vanaemale õuna-korvikese ja sõnas: „See on sulle emalt!“ Siis võttis ta taskust oma õuna, ulatas haigele ja ütles: „Aga see tuleb Ilmarilt.“ Vanaema suudles pisarsilmil oma väikest sõpra.

Alglugemik.

1. Juku.

Minap see olen, see pisike poissi,
see memme oma Juku,
kes tädile tibu ja õele muri
ning onule taadile kuku.

Kuljuste kõlinal kiriku sõita
panen ma täku ette
ning uue samet-mütsi pähe
ja kirjud kindad kätte.

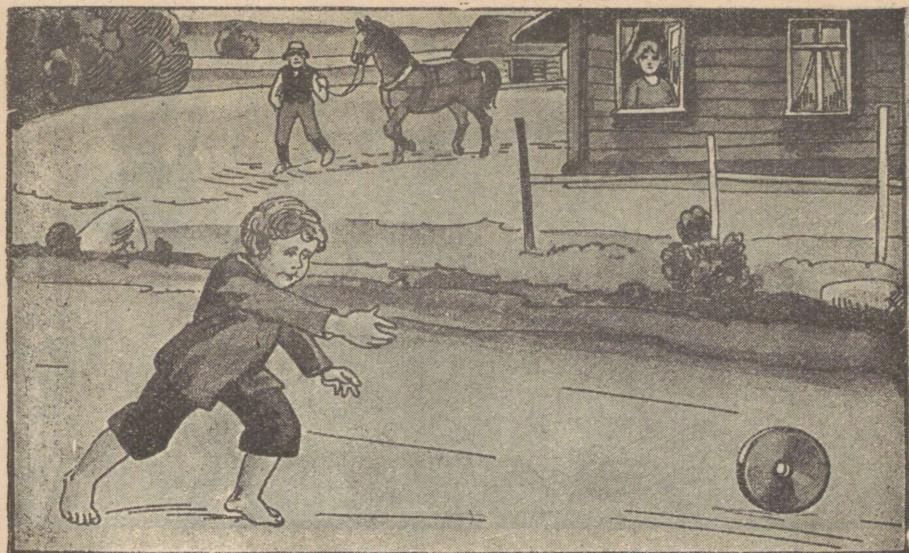
Minap see olen, see pisike poissi,
kel suured on ettevõtted,
kel õues ja aias lusti lüües
uut lõbu mõlguvad mõtted.

Päevad otsa ma liugu lasen
kelguga loigu sõrval
ja öösi väsinult soojas süngis
ma tudun taadi kõrval.

Minap see olen, see pisike poissi,
kes talitab taadi võiki,
kes söötab kõrbi ja joodab raudjat
ja teisigi hobuseid kõiki.

Taadilt saan pühadeks uued saapad
ja memmelt rosina-pulli,
ja sellepärast ma hüppan ja hüüan:
„Oi tuudi-luudi-lulli!“

2. Juku kodune elu.

1. Maantee ääres on Väljaotsa talu. Siin elavad Juku ema ja isa, vend Lembit, õde Aino, vana Leena ja Jüri, siis veel Polla ja Kõrb ja Lehik ja Tiisu ja Kukeleegu. Polla pikutab trepil, Kõrb hirnub talis, Lehik mäletseb laudas, Tiisu mängib toas ja Kukeleegu laulab õues.

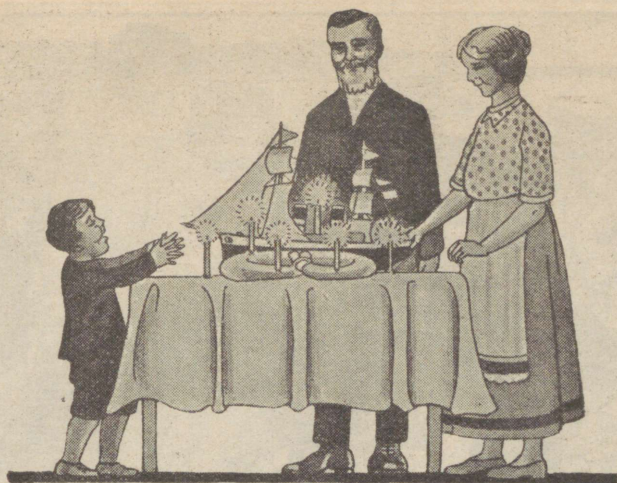
2. Juku on kuue-aastane. Tal tuleb varsti juba kooligi minna. Lugada ta veel ei oska, küll aga palju muud. Ta oskab tamme kasvatada, uperpalli lasta, ratast visata, särgi õngitseda, jääl liugu lasta, lumesõda pidada, kão moodi kukkuda, võileiba süüa ja petipiima juua. Siis on ta veel kange kingi viltu sõtkuma, pükse läbi kulutama ja vibupüssi laskma.

3. Sünnipäeva hommik.

1. Kui Juku ühel kaunil suvehommikul ärkas, suudles teda ema ja ütles: „Täna on sinu kuues sünnipäev. Jumal õnnistagu sind, kallid pojakes!“ Kohe tuli ka isa ja suudles teda. Lembit ja Aino olid juba riides, Leena ja Jüri seisisid ukseel, ja kõigi näod olid nii rõõmsad ja iseäralikud. Polla viibutas sõbralikult saba, Kõrb hirnahtas õues ja Kukeleegu laulis akna all aial.

2. Juku naeratas ja hõõrus une silmist. Krapsti oli ta voodist väljas. Ema ulatas talle tuliuue ülikonna: halli kuue, püksid ja vesti. Puhas ja triigitud särk rippus sängisambas ja uued sukad olid toolil. Kingad, mis jäid õhtul üsna poristeks, olid läikima viksitud ja pandud sängi ääre alla. Riidessepanek oli Jukul nüüd nagu mänguasi.

4. Kingitused.

1. Kõrval-toas seisis lilledega kaunistatud kingitustelaud. Laual oli laev, suur kringel ja põles kuus küünalt. Laev oli täiesti suure laeva moodi, korstnate, mastide ja purjedega. Selle oli Jüri õhuti omas toas salaja nikerdanud. Niisugust toredat laeva oli Juku endale juba ammu igatsenud. Sünnipäeva-laps oli üliõnnelik. Ta pani laevale ka väärilise nime: Kalevipoeg.

2. „Pärast lõunat sõuame Lepassaarele,“ ütles isa. „Siis võid proovida, kuidas Kalevipoeg ka purjetab.“ — „Kas seda ei võiks toobris teha? Ma kardan nii väga seda järve,“ hoolitses ema. „Kalevipoeg peaks purjetama toobris!“ pahvatas Juku, endal suu torus. „Noh, kui oled sõnakuulelik, võid siiski laeva Lepassaarele kaasa võtta,“ otsustas isa.

5. Lepassaarel.

1. Pärast lõunat sõuti suures lootsikus terve perega Lepassaarele. Järv oli vaikne. Lootsiku ümber ujus viidikaid. Need püüdsid õhust sääski. Jõudes saarele laotas ema murule lina, valas tassidesse rõõska piima ja andis võileiba ja kooki kõrvale. Kui hästi maitset söök vabas looduses! Kõigil oli kangesti lõbus.

2. Pärast einet võttis isa püssi ja sammus metsa. Ema ja Aino läksid marjule. Leena hakkas pesema söögi-riistu ja Jüri ülesandeks oli vaadata poiste järele. Päike paistis palavasti. Lembit jooksis aasal ringi ja püüdis liblikaid. Jüri, kes oli meisterdanud peaaegu terve minevase öö Kalevipoega, uinus natukese aja pärast magama.

6. Kalevipoja proovimine.

1. Siis tuli Jukul himu proovida oma laeva. Ta korjas kaldalt kivikesi, ladus neid laevale koormaks, pani sipelga tüürimeheks ja lükkas Kalevipoja vette. Kui uhkesti see kiikus lainetel! Tuul puhkus purjedesse ja ajas laeva kiirele käigule. Juku oli Kalevipojast vaimustatud. Ta seisis kaldal, nөөr peos, et laev ei purjetaks liiga kaugemale.

2. Korraga käis äkiline tuule-puhang. Ja just siis, kui laeva-käik oli kõige kenam, pääsis nөөr Juku käest lahti ja — jumalaga Kalevipoeg! See purjetas nüüd vabalt järvele ja tuul ajas ta kaldalt ikka kaugemale.

7. Juku Kalevipoega püüdmas.

1. Juku jooksis lootsiku juurde, kuid see oli nii suur ja raske, et ta teda vette ei saanud. Lähedal elas kalur. See aga oli läinud oma lootsikuga järvele. Kuid kaluri maja lähedal silmas Juku vana küna, mis oli kaldal kummuli. Pikema kaalumisetä lükkas Juku küna vette, hüppas sisse ja tõukas väikese teibaga tagant.

2. Küna kaldus küll ühelt küljelt teisele, kuid liikus alguses siiski üsna kiiresti Kalevipojale järele. Kui aga teivas enam põhja ei ulatanud, siis Juku kohmetas. Tuul ajas küna kaldast ikka kaugemale. Vilets sõiduriist õõtsus hädaohtlikult lainetel ja oli mõnikord peaaegu ümber minemas. Nüüd hakkas Juku täiest kõrist appi hüüdma.

8. Juku meriõnnetus.

1. Õneks ärkas Jüri ja nägi oma suureks ehmatuses järveseljal kõikuvat küna ja künas karjuvat Jukut. „No pöörasemat poissi pole küll ilmas nähtud!“ kirus Jüri, lükkas lootsiku kiiresti vette ja sõudis Juku poole, nii et aerud ragisesid. Varsti läheneski ta künale.

2. Juku läks julgemaks. „Ära arva, et ma kardan!“ hooples ta ja tõusis künas püsti. Vilets sõiduriist ei kannatanud aga seda välja, kaotas tasa-kaalu ja käändus kummuli, ning Juku plartsatas vette. Jüri sõudis õnnetuskohale nii tugevasti, et teine aer murdus.

9. Päästmine.

1. Juba oligi Jüri kohal, sai veel viimasel silmapilgul kahmata poisi tukast kinni ja tõmbas uppuja lootsikusse. „Uh!“ puristas Juku pääsedes ahvenate-riigist. „Püüa kinni Kalevipoeg!“ hüüdis ta silmi avades. Riietest sorises tal vett ja kingad lortsusid jalas. „Mis sa veel Kalevipojast räägid!“ pahandas Jüri ja sõudis ühe aeruga kaldale.

2. Sääl algas alles torm. Isa tõreles, ema nuttis, Leena hädaldas ja Jüri süüdistas ennast hooletuses. Juku tuju tõusis aga kohe, kui ta tundis omal kindla maa jalge all. „Suurem õnnetus see siis oleks olnud!“ suurustas ta; „küll oleksin ujunud kaldale!“ — „Jah, siis küll, kui sul käed põhja oleksid puutunud!“ pilkas isa.

10. Koju-tulek.

1. Nüüd hakati koju minema. Juku istus loot-siku äärelle ja sulistas kepiga vees. Järve-pind oli sile nagu peegel ja Juku nägi vees samasugust taevast ja pilvi kui oma päa kohalgi. Kui lootsik ligines kodu-rannale, võis näha uut imet: kased olid vees, ladvad allapoole ja päike paistis järve põh-jast, puulehtede vahelt.

2. Vaevalt oli lootsik jõudnud kaldale, kui Juku esimesena kilgates maale hüppas. Missuguse rõõ-mu-hüüuga ta aga otsekohe kaldale tagasi jooksis! Mis ta sääl silmas? Ei midagi muud kui oma ka-dunuks arvatud Kalevipoega, mis vahepääl siiasa-masse randa oli purjetanud. Sipelgas oli, nagu nä-ha, osavasti tüüriratast keeranud ja laeva Juku õnneks otse kodukaldale juhtinud.

11. Meie Atsi sukad-kingad.

1. Aha-ai, aha-pai, kust see Ats need sukad sai?
Ema kudus päeva kaks,
sukk nüüd soe, pehme, paks!
Aha-ai, aha-pai, nii see Ats need sukad sai!
2. Aha-ai, aha-pai, kust see Ats need kingad sai?
Kingsepp vasaraga löi:
kopp-kopp-kopp ja koju tõi!
Aha-ai, aha-pai, nii see Ats need kingad sai!
3. Tipa-tapp, lipa-lapp, siia-sinna: kipp ja kapp
käib me Ats ja laulu lööb,
võid ja leiba pääle sööb!
Aha-ai, aha-pai, sest nii lõbus olek sai!

12. Ats ja aabits.

1. Ats jooksis trepist alla õue-värava poole. Ühes käes oli tal väike labidas, teises aabits. Kui ta avas värava, kriuksatas see: „Kuhu lähed, Ats?“ — „Kaugele metsa,“ vastas poiss. „Mis sinna?“ päris värav, kui Ats ta kinni pani. „Lähen matma oma aabitsat,“ vastas Ats viibutades labidat.

2. Ats jooksis mööda põllu-äärt metsa poole. Habemik kits krõmpsutas kalda all rohtu. Kits mõkitas sõbralikult poisile vastu: „Kuhu ruttad, Atsike-ne?“ — „Lähen metsa oma aabitsat matma.“ — „Miks sa seda teed?“ imestas kits ja raputas oma sarvilist pääd, nii et habe tudises. „Ema ja isa tahavad, et õpiksin lugema, kuid see on raske ja igav. Matan aabitsa maha, siis pole mul enam tarvis lugemisega jännata,“ seletas Ats ja lippas edasi.

13. Ats metsas.

1. Juba oligi Ats metsas, suures, paksus metsas. Linnud laulsid siin rõõmsasti ja kased ning kuused vaatlesid pisikest poissi huvitusega. Ats seisatas suure kuuse all ja hakkas kaevama. Kuid see oli üsna raske, maa oli kivine ja juuri täis. Kodus liivahauas oli palju kergem kaevata.

2. Väike jänesepoiss jooksis lähedale Atsi toimetust vaatama. „Kuule, Ats, mis sa siin teed?“ — „Matan aabitsat,“ kõlas vastus. „Paned ta omale talveks kõrvale või?“ päris uudishimulik jänku edasi. „Ei mõtlegi!“ vastas Ats; „see on vastik raamat, ma ei salli teda ja matan ta sellepärast siia.“

3. Auk oligi valmis. Ats viskas aabitsa sisse ja hakkas mulda pääle ajama. Kaevamine oli aga poisi tublisti väsitanud ja ta heitis murule vähe puhkama.

14. Päkapiku-mehed.

1. Murul lamades kuuleb Ats äkki kuuse taga sahinat ja okste vahel välgatas nagu midagi punast. Eks seisagi augu äärel korruga kolm tibitillukest mehikest, seljas punased kuued ja pääs naljakad torukübarad. Atsil tõusid juuksed püsti. Suu lahti, vahtis ta üksisilmi mehikesi. „Olete vist päkapikumehed, kes esinevad muinasjuttudes?“ küsis Ats viimaks. „Jah, need me oleme,“ vastasid mehikesed, kergitades oma punaseid kübaraid.

2. „Mis sa siin toimetad?“ küsisid päkapikumehed. „Matan aabitsat,“ vastas Ats vähe julgemini. „Aabitsat!“ hüüdsid mehikesed; „mis sa tasta siia peidad, kardad vargaid või?“ — „Ei vargad aabitsat taha,“ naeratas Ats: „mina ei taha õppida lugema ja soovin lahti saada aabitsast. Minu pärast võtku ta siit omale kes tahes!“

15. Ilmatark.

1. Mehikesed sosistasid midagi isekeskis. „Kas sa ei võiks lubada oma aabits meile?“ küsisid nad siis. „Hää meelega!“ oli Ats otsekohe nõus. Mehikesed hüppasid rõõmu pärast kõrgele õhku: „Aituma, aituma!“ kilkasid nad, „tuhat, tuhat tänu!“ — „Pole tarvis!“ vastas Ats, „võtke aga pääle!“

2. Mehikesed asusid aabitsat mullast välja kaevama, kuid tõmbusid järsku tagasi: „Ei usu meie puutuda aabitsat!“ hädaldasid nad; „läki, kutsume Ilmatarga.“ Kõik kolm kadusid tihnikusse ja olid peagi tagasi. Nad tõid kaasa halli habemega ja suurte prillidega vanakese. See oligi Ilmatark. Käes hoidis Ilmatark jämedat okslikku keppi, mille otsas oli öökulli pää. Ilmatark kraapis mullast aabitsa kepiotsaga välja ja vaatles teda aukartusega.

16. Kuningas.

1. „Nüüd läki oma kuninga juurde,“ ütles Ilmatark. „Võin minagi kaasa tulla?“ küsis Ats. „Tasuks selle eest, et kinkisid meile selle tarkuse-allika, võid tulla ja näha, mida inimsilm veel pole näinud,“ lausus Ilmatark lahkesti. Peagi jõudsid nad suure kivi juurde. Ilmatark koputas kepiga kolm korda vastu kivi. Kogu mets lõi nüüd kihama ja päkapiku-mehi ilmus kui vihma. Metsa-alune otse punetas neist.

2. Viimasena ilmus kivile päkapiku-meeste kuningas kullaga tikitud kuues, pääs kuldkroon ja jalgas kuldpannaldega kingad. Kõik ta alamad kummardusid maani ja Ilmatark ütles: „Tark ja vägev valitseja! Meie kätte on sattunud tähtis tarkuse-allikas, aabits.“ Kuningas tõusis püsti, sirutas välja käe ja sõnas: „Rõõmustan selle üle ühes teiega ja käsin sind, Ilmatark, alata otsekohe lugemistundi!“

17. Lagemistund.

1. Ilmatark astus kännu otsa ja avas aabitsa. Päkapiikumehed asusid tiheda rõngana ta ümber. Ilmatark näitas kepiga esimesele leheküljele ja ütles: „Aa!“ — „Aa,“ kordasid mehikesed. Siis aga nägi Ats midagi uskumatut. Täht **a** hüppas aabit-sast välja, muutus väikeseks tüdrukuks ja hakkas murul imekenasti tantsima. Päkapiikumehed vaatle-sid huvitavat tantsu ja kordasid kogu aja: „a-a-a-a!“

2. Siis näitas Ilmatark teisele leheküljele ja ütles: „bee!“ Ja seegi täht hüppas aabitsast välja ja hakkas lööma väikest trummi. Nõnda tulid kõik järgmisedki tähed raamatust välja ja igäüks tegi midagi iseäralikku ja huvitavat, mis jäi imekergesti meelde. „Mis sedaviisi viga lugema õppida!“ hüüdis Ats vaimustusega. „Kes segab tundi?“ kõlas kohe Ilmatarga karm hääl ja Ats peitis enese ruttu kuuse taha. Peagi olid tähed läbi ja pidid minema raamatusse tagasi. Mehikesed heitsid nüüd murule puhkama ja varsti norskas Atsigi teistega võidu.

18. Kui Ats ärkas.

1. Päike paistis Atsile otse silma, kui ta ärkas. Päkapijumehi polnud kuskil. Tema magas üksi metsas ja mulla alt paistis aabitsa nurgake. Atsil oli Ilmatarga lugemistund veel elavalt meeles ja tähekujud selgesti silme ees. Ta kraapis aabitsa mulla alt välja ja jooksis sellega kiiresti koju.

2. „Ema, ema,“ hüüdis ta, „mina tunnen juba tähed!“ Ats avas aabitsa ja näitas tõesti emale kõik tähed õieti ette. „Näe, kõiki teid, vennikesi, tunnen ma!“ rõõmustas Ats. Ema imestas väga ega saanud kuidagi aru, kuidas poeg korruga tähed selgeks saanud. Lugemise õppis Ats nüüd õige kergesti ja ruttu kätte. Ta käis pärast seda lugu mitu korda metsas tuttava kuuse ja kännu juures, kuid päkapijumehi ei näinud ta sääl enam kunagi.

19. Tikk-takk.

1. Tikk-takk! tiksud kell

Atsil aega vähe.

K ja **e** ja siis veel **I**,

ei nad pähe lähe!

2. Tikk-takk! Kelgule!

Sääl on asjal hoogu!

K on kerge, kerge **e**,

I lööb lumes loogu!

3. Tikk-takk! tiksud kell

Atsil aega vähe.

K ja **e** ja siis veel **I**,

enne küll ei lähe!

20. Pannkook.

1. Oli kord ema ja sel seitse last. Nende kõigi kõhud olid väga tühjad. Siis võttis ema piima ja jahu ning segas tainast. Kook sai pannile küpsma, oli ilus kollane, et lust vaadata. Lapsed ei jõudnud teda küllalt kiita ega ära oodata, millal ta süüa sünnib.

2. „Ema, anna mulle natuke kooki!“ palus üks. „Ah ema, armas ema!“ ütles teine. „Ema, armas, kallis ema!“ meelitas kolmas. „Illikuku emake!“ ütles neljas. Ja nii nad linusid, ikka üks armsamini kui teine, sest kõik tahtsid kangesti süüa. „Oodake ikka, lapsed, kook tahab pöörata alles teisele küljele,“ ütles ema, „küll te siis saate kõik, keegi ei jää ilma.“

21. Kook põgeneb.

1. Kui kook seda kuulis, hakkas tal hirm. Ta ei tahtnud lasta end ära süüa ja katsus pannilt maha karata, kukkus aga ainult teisele küljele. Alles kui see ka oli krõbedaks küpsnud, hüppas kook tõesti pannilt põrandale, veeres nagu ratas läve poole ja uksest välja.

2. „Nonoh, kuhu sa lähed!“ hüüdis ema ja jooksis koogile järele, pann ühes, lusikas teises käes. Ja ta seitse tühja kõhuga last ta kannul, kõik üksteise järel. „Oota, pea, võta kinni!“ karjusid kõik läbisegi, ei saanud aga kooki ometi kätte, sest see veeres ja veeres, kui oleksid tal veel väledamad jalad kui ta tagaajajatel hulganisti kokku. Nad ei saanud kooki viimaks enam nähagi.

22. Kook maanteel.

1. Kook jõudis maanteele. Sääl tuli talle vastu vanamees ja ütles: „Tere-tere, kook!“ — „Jumalime, vanake!“ vastas kook. „Oota, ma võtan su kinni ja süön ära!“ — „Või nii,“ ütles kook, „aga ma ei mõtlegi lasta end kinni võtta. Sain praegu alles ema ja seitsme tühja kõhuga lapse käest lippama.“ — Ütles ja veeres edasi.

2. Ei olnud palju maad, siis seisis kukk maantee ääres. See ütles: „Kook, kook, kook, kook!“ Aga et ta ruttu rääkis, siis kõlas see nõnda, nagu oleks ta öelnud: „Kok-kok-kok-kok!“ — „Kuhu sa nõnda ruttad? Oota, ma nokin su ära!“ — „Ega ma rumal ole,“ ütles kook; „sain alles ema, seitsme lapse ja vanamehe eest plagama, küllap pääsen sinugi käest, vana tiiberjalg!“ — Ütles ja veeres edasi.

23. Kook, linavästrik ja jänes.

1. Kook ei saanud veel kaugele, sääl oli väike linnuke, linavästrik, tee kaldal. See ütles: „Tere-tere, koogike!“ — „Tere-tere, linavästrik!“ vastas kook. „Mis sa nõnda tõttad? Oota, ma nikin-näkin sust nokatäiekese!“ — „Mul pole aja raasugi,“ ütles kook: „sain praegu alles ema, seitsme lapse, vanamehe ja tiiberjala käest putkama, küll ma sinustki, va irtspirts, mööda saan!“ Ütles ja veeres viuhsti ära.

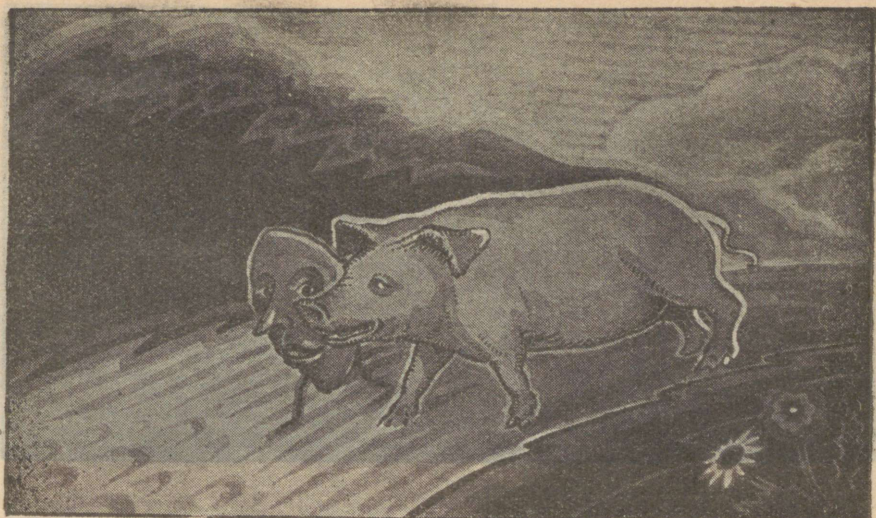
2. Edasi tuli jänes hüpates vastu: „Tere-tere, koogike!“ — „Tere-tere, haavikuisand!“ vastas kook. „Mis rutt sul on? Oota, ma proovin natuke, mis maiku sa oled!“ tellis jänes. „Kus mul veel asjamees!“ pahandas kook. „Pääsin ema, seitsme lapse, vanamehe, tiiberjala ja västriku käest eluga, siis ma ei saa nüüd sinuga toime!“ — Ütles ja lipas jänesest mööda, metsa.

24. Kook metsas.

1. Metsas tuli koogile vastu reinuvader-rebane ja meelitas: „Tere-tere, koogikene!“ — „Tere-tere, reinuvader!“ — „Ole hää mees, pea natuke kinni, ma panen su õige nahka!“ — „Küll ma ennast juba sinusuguste eest hoida mõistan,“ vastas kook. „Päasin ema, seitsme lapse, vanamehe, tiiberjala, linavästriku ja haavikuisanda käest minema, siis peaksid sina, kanavaras, mu kätte saama!“ — Ütles ja läks.

2. Edasi minnes tuli koogile tihnikus vastu kriimsilm-hunt. See urises: „Tere, kook!“ — „Tere-tere, võsavillem!“ vastas meie kook. „Mis sa nõnda lippad? Oota natuke, mul on kõhusopis tühi nurk, säääl on sinu jaoks ruumi!“ Kook hakkas kartma, sest hundi silmad kiirgasid väga. Ta veeres ja veeres, nii et higi leemendas. Võsavillem jäi varsti maha.

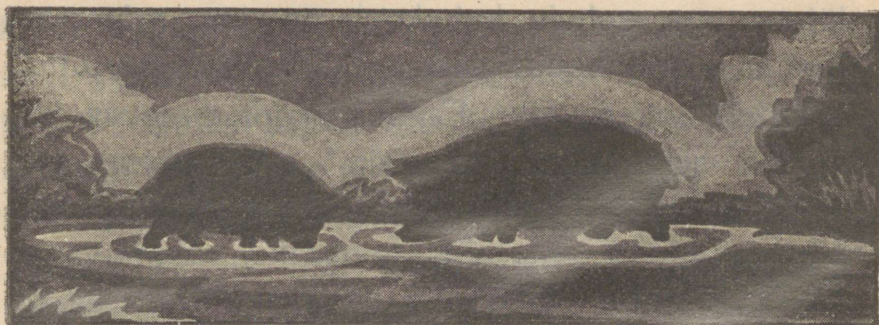
25. Kook ja siga.

1. Kui kook sai metsast välja, tuli talle vastu siga ja ütles: „Tere ka, kook, mis sa nii putkad? Oota, ma tulen ka kaasa, lähme ühes!“ — „Tere-tere, va ratasnina,“ ütles kook; „sain valama kõigi teiste käest, küll jooksen ära sinugi eest.“ Lõõtsutamise pärast ei saanud ta enam pikka juttu teha. „Ega minu eest olegi vaja joosta,“ ütles siga; „lähme aga seltsis, kahekesi on tee mõnusam käia ja võime vesta sõnakese mõistlikku juttu.“

2. Kook mõtles: „Esimene haritud olevus, kes ei taha sind kohe ära süüa.“ Ta veeres sea kõrval ja jutustas talle tasakesi oma eluloo. See jälle ei öelnud selle pääle muud kui vahete-vahel: „Öh-öh, öh-öh!“ Nõnda jõudsid nad vee äärde.

millel ei olnud silda pääl. Siga astus julgesti vette, aga kook jäi kaldale kõhelema. „Hüppa mu koonule,“ ütles siga, „ma viin su üle!“ Seda siis kook ka tegi. Aga kui nad lombi keskel olid ja magus koogilõhn seale ninna tungis, napsas siga koogi hammaste vahele. Kuid ainult poole kooki sai ta suhu, teine pool kukkus vette ja vajus põhja. Küll otsis siga põhjast ja mulistas, aga kätte ta teda ei saanud. Ja sest ajast mulistavad sead ikka vees ja otsivad põhjast kooki, aga ei leia.

26. Pisike Pilleke.

1. Elased kord suure metsa ääres talus taati-eite. Neil oli kena tütreke, pisike Pilleke. Palus Pilleke kord minna metsa marjule. Taat oli küll vastu, aga kui Pilleke pisarsilmil palus ja sugugi kaugele ei lubanud minna, vaid ainult metsa ääres marju korjata, ja kui eit ka just vastu ei olnud, et „las' laps läheb päälegi“, siis ei keelnud taatki ja Pilleke läks metsa, korv käes.

2. Päev hakkas jõudma juba õhtusse. Eite-taati ärevuses: pole Pille veel kuskil! Hirm ajab eidele higi otsaette, taadi süda väriseb: ehk on hunt hullu teinud, karu kaval kurja teinud, rebane Pille rebinud! Ei aita muud, kui lähevad metsa Pille otsima. „Pilleke, ae!“ hõikab eit heledasti. „Pill, kuule!“ kajab metsas taadi hääl. Kuid keda pole, see on Pill.

3. Kuuleb karu eide huikamist, teeb naeruse näo ja uriseb: „Ohoo, suutäis on hää!“ ning kaob kaasikusse. Kuuleb hunt taadi hüüdu ja rõõmustab! „Ehee, siit saab hammustada!“ ning longib lepikusse. Kuuleb reinuvadergi eide-taadi hädaldamist ja, nagu ta kaval loom on, taipab ta kohe: „Ahaa, siin võib midagi teenida!“ ja pistab padrikusse, et saba välgub.

27. Pilleke ja karu.

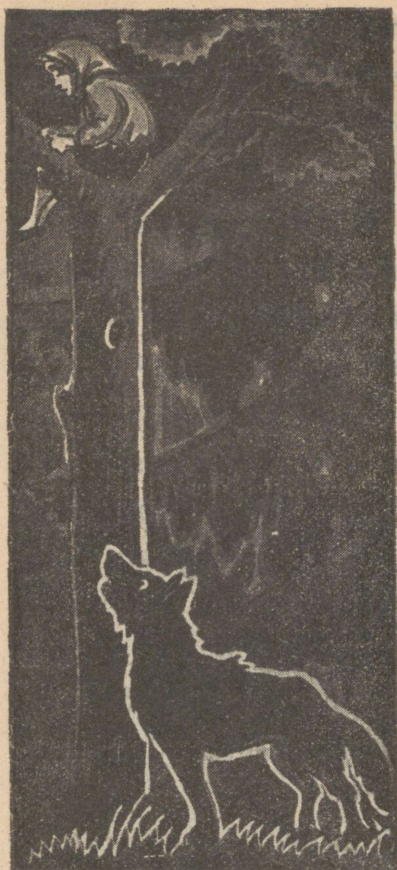
1. Pilleke oli metsa ääres marju korjanud, marja-noppimise õhinal aga sügavamasse metsa läinud ja viimaks nii kaugele, et ei osanud enam tagasi tulla. Hirm tuli Pillele peäle, pistis teine jooksma. Jooksis, jooksis, — pillas marjad maha ja hakkas nutma. Nuttis tüki aega, kuni silmad läksid punaseks. Selle aja sees aga oli päike

looja läinud ja metsa-alune tõmbus pimedaks. Ei jäänud Pillel muud nõu üle, kui ronida puu otsa, et pidada säääl öömaja ja hakata hommikul jälle uuesti teed otsima.

2. Istub Pilleke suure männi harude vahel, kõht tühi ja nutab. Korraga — krabin! Pill vaatab alla: puu all komberdab suur karvane karu, nina püsti, ja veab lõhna. „Mis sa säääl nutad?“ küsib karu jämeda häälega. „Ma ei peaks veel nutma!“ nuuksub Pill; „läksin metsa marjule, eksisin ära ega oska enam koju minna!“ — „Pole viga,“ mõmised karu; „tule aga alla ja istu mu selga, küll viin su koju eide-taadi juurde! Nad otsivadki sind juba.“ — „Ei ma tule ühti,“ vastas Pill, „kui nad juba otsivad, küll nad siis mu ka leiavad. Sul on väga karvane kasukas.“ Vihaselts mõmisedes läks karu metsa.

28. Pilleke ja hunt.

1. Pilleke hakkas männi otsas huikama, et eite-taati kuuleksid ja tuleksid talle appi. Vaevalt aga oli karu kadunud, kui jälle oli all kuulda sammusid. Kuivad oksad krabisesid üsna lähedal. Pilleke vaatas alla: üks männi all põle kaks silma nagu kaks hõõguvat sütt. „See on hunt!“ ehmatas Pill, kes oli kuulnud, et hundi silmad öösi sütena hiilgavad. Nii see nüüd oligi.

2. „Mis sa sääl huikad?“ küsib hunt alt. „Miks ma ei peaks huikama!“ vastab Pilleke, „eite-taati on metsas, ehk kuulevad mu hüüdu!“ — „Tule alla, ma viin su oma seljas neile vastu!“ pakub hunt. „Ei ma tule ühti!“ vastas nutikas Pilleke, „kui nad tulevad, küll nad siis isegi kuulevad. Sul liiga terav selgroog!“ Hunt lõgistas hambaid ja hiilis metsa, ise aga mõtles: „Oota sa, oota!“ Pilleke hakkas uuesti huikama.

29. Pilleke ja reinuvader.

1. Natukese aja pärast kuuleb Pilleke jälle krabinat ja vaatab alla. Eks sääl seisa va reinuvader nii maheda ja naeruse näoga ja küsib nii imelahkesti: „Mis sa, pisike Pilleke, teed sääl nii üksi?“ — „Olen eksinud,“ vastab Pilleke, „läksin metsa marjule ega oska enam koju tagasi minna!“ kaebab tütarlaps.

2. „Ära seepärast nuta!“ rahustab rebane tütarlast. Ise aga mõtleb reinuvader: „Juhatan eidele-taadile lapse kätte, küll saan neilt siis tasuks mõne kanakese.“ Siis sosistas ta Pillele: „Ole nüüd, Pilleke, üsna vagusi, muidu hunti-karu kuulevad ja murravad su ära! Ma otsin eide üles ja toon ta siia. Ära karda midagi, varsti oleme eidega-taadiga tagasi.“ Pilleke jäigi rebase nõu pääle vait.

30. Rebane teenib endale kana.

1. Reinuvader lippas eidele-taadile vastu, tegi mäheda näo ja ütles: „Tere ka, pere-isa, tere ka, pere-ema! Kas nii hilja veel marjul?“ — „Ei ole me marjul, vaderike! Meil on kadunud pisike Pilleke! Ega sina ole teda vahest näinud metsas?“ — „Oeh, kus nüüd mina! Pole minu silm teda näinud ega kõrv kuulnud! Aga karu ja hunti nägin küll laanes luusimas.“ — „Või karu ja hunti!“ kokkus eideke.

2. „Kuule, kulla vaderike,“ hakkas paluma eit, „sul terasemad silmad ja kergemad jalad! Otsi läbi põõsa-pooled, vahi läbi vaarikud, käi läbi kuusikud, aja läbi haavikud, ehk leiad meie Pillekese!“ Rebane vastu:

„Mis sa, mis sa, eidekene, teiseks, mis sa, taadikene, leiutasuks mulle lubad, jalavaevaks mulle määrad?“ — „Kirju kana!“ lausus taat. „Ega sa hull ole!“ sosistas eit ja müksas taadile küünarnukiga vastu külge. „Seda on vähe,“ tingis rebane, „otsige siis aga ise!“ ja tahtis lepikusse lipata. „Ei ole vähe,“ tellis eit, „mul ilus, rasvane kana!“ — „Noh, olgu siis päälegi!“ oli rebane viimaks nõus ja kadus metsa.

31. Pillekese leidmine.

1. Natukese aja pärast oli Rein juba tagasi. „Noh, kas leidsid?“ küsis eit. „Mis ma nüüd leidsin! Pime on, ei näe ju! Üleval männi harude vahel on nagu keegi. Eks tulge, vaadake ise!“ valetas rebane. Läksid siis, Rein ees, eite-taati tagantjärele. Said männi juurde. Eit vaatab üles: „Pilleke jah!“

2. Nüüd ei olnud rõõmul otsa ega äärt. Pilleke võeti männi otsast maha ja eite-taati kandsid ta kätel koju. Reinuvader sai lubatud kirju kana. Pillele aga kinnitasid eite-taati, et ta kunagi enam ei läheks üksinda metsa.

A-13162